

MUUSIKALISED TEEKONNAD

MAAILMAKOOOL.EE/RANDEKOOOL



JAGATUD TEEKONNAD



SISUKORD

ORJATÖÖLAULUD NING SPIRITUAALID	3
GOSPELMUUSIKA	6
DŽÄSS	8
KANTRIMUUSIKA	11
BLUUS	14
ROCKABILLY & ROCK'N'ROLL	17
BRITI INVASIOON	20
RÜTMIBLUUS	24
SKA & REGGAE	26
POPMUUSIKA	30



KÜSK Kodanikuühiskonna
Sihtkapital



KULTUURIMINISTEERIUM

Rändeteemalised tekstid on välja töötatud projekti "Jagatud teekonnad" raames mida kaasrahastavad Euroopa Komisjon, Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Eesti Kultuuriministeerium ja Eesti Välisministeerium arengu- ja humanitaarabi vahenditest.

ORJATÖÖLAULUD NING SPIRITUAALID

Orjatöölaulud ja spirituaalid tekkisid aastasadade jooksul läbi vaeva ja orjapõlve ühendades Aafrika rütmid piiblitekstidega ning pannes aluse paljudele tulevastele muusikastiilidele.

16.–19. sajandil transporditi üle Atlandi ookeani Ameerikasse umbes 12 miljonit orja. Sajandite jooksul ei olnud orjadel muud valikut kui uue kultuuriga kohaneda. Neil keelati tihti oma traditsiooniliste usundite ning kommete praktiseerimine ning sunniti omaks võtma kristlikku maailmavaadet. Tekkisid uued keeled, kombed ja laulud – Aafrika rütmidest ja Euroopa piiblitekstidest said alguse töölaulud ja spirituaalid.

Esimesed afroameeriklased laulsid orjatööd tehes laule, mis olid inspireeritud rütmidest oma kodumandril. Teiselt poolt olid nende peremehed toonud endaga kaasa Euroopa muusika. Ülevaatajad lubasid ning isegi soosisid orjade laulmist kui töö ergutajat. Laulmine oli ainus viis, kuidas orjad said üksteisega töö ajal "rääkida". Lisaks kannatuste leevendamisele sai laulust ka kaval tööriist, läbi mille edastati salasõnumeid.



[Puuvilla kasvatamine](#) oli USA lõunaosariikide üks levinumaid sissetulekuallikaid ja tüüpilise-
maid orjatööjõu kasutamise valdkondi.

NB! Huvitava faktina keelati 1739. aastal Briti kolooniates trummid, sest neid peeti omalaadseks telegraafiks, mille abil aafriklased omavahel suhtlevad ja mässu sepitsevad. Trummid asendusid käte, keha ning jalgadega. Rütmiliseks *a cappella* muusikaks maskeerituna lubasid töölaulud orjadel ikkagi valvajate karmi kontrolli alt pääseda ning julgematel ette valmistada põgenemist põhja poole.

Näiteks laul "Wade in the Water" ütleb põgenevatele orjadele, et nad lahkusid radadelt ja läheksid vette, et orjapidajate koerad nende jälgi üles ei võtaks. Põgenemisel tuli teada õigeid teid, orienteeruda tähtede järgi, peita jälgi ja leida saatusekaaslasid. Seda kõike edastati üksteisele kodeeritud kujul. Muu hulgas kudasid orjad põgenemistee info sisse ka vaiba- ja seelikumustritesse.

Töölaulude päritolus võib leida isegi kolme erinevat kultuuri. Sünkopeeritud rütmi, ekspressiivse esitamislaadi ja improvisatsioonilisuse said orjad kaasa Aafrikast. Eestlaulja-koori ning salmi-refraani vaheldumine on Euroopa panus selle muusikastiili tekkesse. Aga lisaks eelnevale on muusikateadlased toonud välja spirituaalide sarnasuse islami vaimuliku muusikaga. Spirituaalides võib leida sarnasust moslemite palvele kutsumisega. Selle põhjus peitub selles, et 30% Aafrikast toodud orjadest olid islamiusku.

Spirituaal arenes aja jooksul ning ajas võsused, mis põimused teiste stiilidega. 1865. aastal keelustati USA-s orjandus. Kuigi koheselt suuri muudatusi ei toimunud, siis ajapikku hakkasid endised orjad muusikas ja ühiskondlikus elus kaasa rääkima ning koos nende liikumisega USA põhjaosariikidesse läks nendega kaasa ka muusika.

Orjade töölaulud said aja jooksul aluseks nii gospelile, bluesile, jazzile kui muudele, ka praegu maailmas levinud muusikastiilidele.

55

74. NOBODY KNOWS THE TROUBLE I'VE HAD.

No - bod - y knows the trouble I've had,* No - bod - y knows but

Je - sus, No - bod - y knows of trouble I've had, (sing)

Glo - ry hal - le - lu! I, One morning I was a-walking down,

O yes, Lord! I saw some ber-ries a - hanging down,

Variation on St. Helena H.

O yes, Lord! O yes, Lord! I saw some berries hanging down.

3 I pick'd de berry and I suck de juice, O yes, Lord!
Just as sweet as de honey in de comb, O yes, Lord!

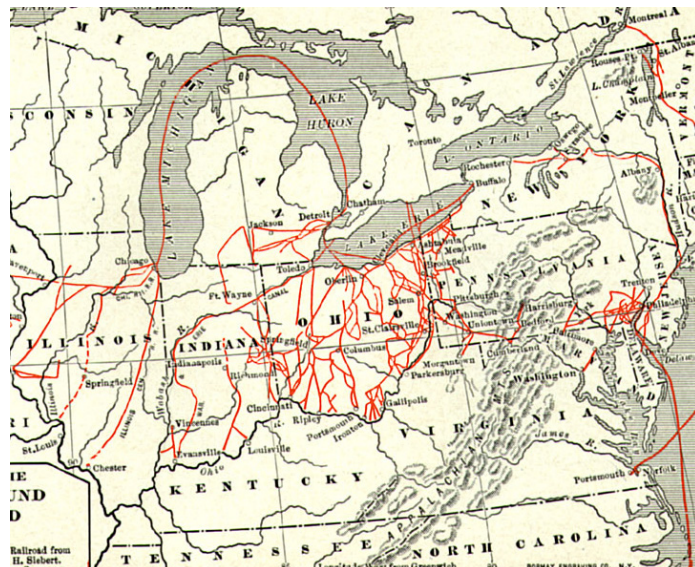
3 Sometimes I'm up, sometimes I'm down,
Sometimes I'm almost on de groun'.

4 What make de Satan hate me so?
Because he got me to get him me go.

* 1 see.

[This song was a favorite in the colored schools of Charleston in 1865; it was then that time spread to the St. Helena Islands, where it now sings with the variation noted above. An independent transcription of this melody, sent from Florida by Lt. Col. Ashbury, differs only in the terms of certain measures, as has also been noted above. The third verse was furnished by Lt. Col. Ashbury. One who had been deen a good deal of ill feeling excited, and trouble was apprehended, owing to the uncertain action of Government in regard to the confiscated lands on the St. Helena Islands, Gen. Howard was called upon to address the colored people earnestly and even fervently. Sympathizing with them, however, he could not speak to his own satisfaction; and to relieve their minds of the ever-present sense of injustice, and prepare them to listen, he asked them to sing. Immediately an old woman on the outskirts of the meeting began, "Nobody knows the trouble I've had," and the whole audience joined in. The General was so affected by the plaintive words and melody, that he found himself melting into tears and quite unable to maintain his official sternness.]

1867. aastal New Yorgis välja antud Slave Songs of the United States oli esimene trükkis ilmunud orjatoolaulude kogumik.



Allmaaa-raudtee (Undeground Railroad) oli 19. sajandil toiminud [salaradade ja turvamajade võrgustik](#), millega aidati kaasa orjade põgenemisele USA lõunaosariikidest Kanadasse.

Olulised tegijad

• Fisk Jubilee Singers

USA Tennessee osariigis, Fiski Ülikoolis afroameeriklastest kokku pandud muusikaline koosseis tegi oma esimese etteaste 1871. aastal. Ülikooli poolt *fundraisingu* eesmärgil moodustatud ansambel kogus oma tuuridel raha afroameeriklaste ülikooli jaoks. Kuigi nad esitasid ka autoriloomingut, võib nende teeneks pidada spirituaalide populaarsuse tõusu 19. sajandi teises pooles ja ka hilisematel aegadel. Pooleteise sajandi vanune *a capella* vokaal-ansambel tegutseb tänapäevani.



[Fisk Jubilee Singers](#)

• Harriet Tubman (1822–1913)

Endine ori ja orjanduse vastu võitleja sünninimega Araminta Ross, päästis 19 salajase retkega USA lõunaosariikidesse rohkem kui 300 orja, sh oma pere ja tuttavad. Lapsepõlves saadud peavigastuse tõttu nägi Harriet nägemusi, mis tekitasid temas tugeva usulise veendumuse. Tuntud ka nime all "Mooses" ning "allmaa-raudtee konduktor" töötas Harriet USA kodusõja ajal spioonina, hiljem jätkas orjandusevastase aktivisti ning naiste õiguste eest võitlejana. Harriet oli ise saanud jõudu ja inspiratsiooni laulust "Swing Low, Sweet Chariot", mis kirjeldas hästi tema enda tulevast tegevust orjade vabadusse juhtijana.



[Harriet Tubman](#)

Muusikanäited

Fisk Jubilee Singers – Swing Low, Sweet Chariot – youtu.be/GUvBGZnL9rE

I Be So Glad... When The Sun Goes Down – youtu.be/C-zlSq4mWiE

Ella Jenkins – Wade in The Water – youtu.be/vg_8L96E3eU

GOSPELMUUSIKA

Gospelmuusika kujunes spirituaalide ja kirikliku muusika segunemisel. Vastupidiselt orjapäälauudele räägib gospel ülevatest tunnetest, armastusest, lootusest ja rõõmust ning seda kõike kristlikus võtmes.

16.–19. sajandil transporditi üle Atlandi ookeani Ameerikasse umbes 12 miljonit orja. Neid töökäsi vajati eurooplaste poolt hõivatud USA istandustes ja majapidamistes. Suures osas sattusid orjad USA lõunaosariikidesse. Seal segunesid nende kultuur ja muusika valgete orjapidajate poolt peale surutud kristliku religiooniga. Tekkisid uued keeled, kombed ja laulud – Aafrika rütmidest ja Euroopa piiblikustekstidest said alguse töölaulud ja spirituaalid.

Gospel sai alguse just nendest emotsionaalsetest koos lauldud töölauludest ning kuna algselt instrumente peaaegu polnudki, olid laulusõnad äärmiselt olulised. Need sõnad kõnelesid vaid headest uudistest, lootusest ja õndsusest. Aastatel 1880–1930 arenes gospel spirituaalidest helgeks ja väga populaarseks žanriks, mida laulsid ja tundsid nii mustad kui valged, kõik pea eranditult kristlased.

Suure rände tulemusel kolisid tuhanded afroameeriklased lõunapoolsetest maapiirkondadest põhjaosariikide linnadesse ning võtsid gospelmuusika endaga kaasa.

Pärast II maailmasõda murdis gospelmuusika suurematesse auditooriumitesse ning kontserdid muutusid hüpnootiseerivateks, massilisteks muusikashowdeks. Progressiivne gospel on mõjutatud ka bluesist ja eriti varajasest rütmibluusist.

Nii nagu muudki muusikastiilid on gospel tänapäevaks levinud üle maailma. Kas siis otseselt kiriku või lihtsalt muusikaarmastajate ettevõtmisel korraldatakse kontserte, teenistusi ja muusikasündmusi. Gospel ei ole enam nii kindlalt seotud kristluse levitamisega ning see muusika on mõjutanud paljude popartistide loomingut – Whitney Houston, R. Kelly, Katy Perry jpt. Gospel käib ajaga kaasas.

Eestis oli gospelmuusika algselt seotud peamiselt kiriklikku muusikat esitavate koosseisudega. Gospeli alla võib liigitada ka 1970-ndatel metodisti kiriku juures tegutsenud Sela muusikarühmituse. Selas mängisid Erkki-Sven Tüür ja Mart Metsala, kes moodustasid ansambli Esra, millest nimemuutuse järel sai In Spe. Lisaks võib leida Silvi Vraidi poolt lauldud ilusaid laule, mis kuuluvad sellesse žanrisse. Tänapäevasem näide Eesti gospelmuusikast on aastatel 2006–2015 korraldatud gospelkontserdid "Valge Gospel", kus lisaks WAF koorile astusid solistidena üles Ott Lepland, Tanel Padar, Eda-Ines Etti, Uku Suviste jpt.

Olulised tegijad

- **Mahalia Jackson (1911–1972)**

oli esimene gospeliartist, kes 1947. aastal välja lastud albumiga "Move On Up A Little Bit Higher" müüs üle miljoni plaadi. Seda peetakse hetkeks, kui gospel sai üheks peavoolu muusikastiilik USA-s. Lisaks paljudele kroonitud peadele laulis Gospeli Kuningannaks tituleeritud Mahalia USA presidendi J. F. Kennedy ametissevannutamise tseremoonial.

NB! Kui Duke Ellington tegi Mahaliale ettepaneku salvestada koos džässiplaad, vastas viimane, et tema muusika on "ainult Jumalale". Veendumus laulda ainult gospelmuusikat viis ta 1941. aastal lahku oma abikaasast.



[Mahalia Jackson](#)

- **James Edward Cleveland (1931–1991)**

üheks olulisemaks teeneks peetakse modernse gospelmuusika kõla loomist, kui ta ühendas kirikukooride jaoks traditsioonilise gospeli *soul*'i, popi ja džässiga. Gospelmuusika "kuningas" Cleveland teenis elu jooksul neli Grammy auhinda, oli esimene gospelmuusik Hollywoodi "tähtede alleel", toetas Aretha Franklini maailma parima gospelalbumi "Amazing Grace" salvestamisel ning oli eeskujuks paljudele järgnevatele staaridele.



[James Edward Cleveland](#)

Muusikanäited

Mahalia Jackson – Take My Hand, Precious Lord – youtube.com/watch?v=as1rsZenwNc

Aretha Franklin – Climbing Higher Mountains – youtube.com/watch?v=2mJvHJnRX8w

Ray Charles, Voices of Jubilation – Oh, Happy Day – youtube.com/watch?v=vv5n_eCGkvM

Sister Rosetta Tharpe – Didn't It Rain? – youtube.com/watch?v=Y9a49oFaLZE

James Cleveland – Where Is Your Faith In God – youtube.com/watch?v=3wl4ogb0ZbQ

DŽÄSS

Džässile panid aluse orjade vabanemine, muusikariistade kättesaadavus ja ränne. Kujundlikult võiks ka öelda, et džässi pillipark ja mängutehnika on Euroopast ja rütmid Aafrikast.

16.–19. sajandil transporditi üle Atlandi ookeani Ameerikasse umbes 12 miljonit orja. Nende muusika ja religion sulas aastasade jooksul kokku Euroopast tulnud kristlusega. Tulemuseks olid orjade töölaulud ning spirituaalid. 1865. aastal kaotati terves USA-s orjandus ning aeglaselt aga kindlalt hakkas ühiskond muutuma võrdsemaks. Afroameeriklased hakkasid kogunema linnadesse ja kui ühes paigas saab kokku palju rahvusi, hakkab alati toimuma midagi huvitavat.

Varane džäss sai alguse New Orleansi mustade kogukonnast, kuid mõjutusi saadi ka mujalt. Linna elanikkond oli mitmekesisem kui kusagil mujal lõunaosariikides. Aafrika, prantsuse, kariibi, itaalia, saksa, mehhiko, indiaani ning inglise päritolu inimesed elasid linnas koos ning suhtlesid omavahel. Afroameeriklaste muusikatraditsioonid segunesid teistega ning *ragtime*'ist, marssidest, bluusist ning teistest muusikastiilidest kujuneski järk-järgult džäss.

NB! Väljendit jazz kasutati ühes San Fransisco ajalehes esimest korda 1913. aastal ning mustanahaliste hulgas tähistas see tol ajal seksuaalenergiat.

1917. aastaks olid paljud peamised, nii valged kui mustad džässimängijad New Orleansist ja teistest lõunapoolsetest linnadest põhja poole liikunud. Rassism lõunaosariikide musta elanikkonna suhtes ning teisalt vajadus töötajate järele põhjaosariikides avas afroameeriklastele uusi (töö)võimalusi. Muusikud lihtsalt järgnesid neile tuhandetele töötajatele, kes oma sammud põhja poole seadsid.

Sellise rände tagajärjel paranes tuntavalt afroameeriklaste majanduslik olukord ning üha rohkem inimesi sai oma kodudesse plaate osta ja muusikat kuulata. See omakorda aitas džässmuusika levikule tohutult kaasa. Džäss sai populaarseks ka valgete inimeste seas, kes tulid Chicago ja Los Angelese klubidesse, et kuulata uut afroameeriklaste muusikat.

Kui algselt oli džässmuusika mõeldud peamiselt tantsimiseks, siis alates 1930. aastatest muutus see virtuoossemaks ning hakkas omandama kontsertmuusika jooni. 1950-ndateks aastateks oli bluusil ja džässil juba tohtu mõju Ameerika muudele muusikažanritele. Tänu inimeste rändele levis džäss üle kogu maailma ja segunes rahvuslike, piirkondlike ja kohalike muusikakultuuridega.



[Duke Ellingtoni](#), kes juhtis oma bändi üle 50 aasta, võib pidada üheks suuri-maks džässmuusika mõjutajaks.

Eestis levis džäss 1920-ndate alguses raadio vahendusel, kuid konkreetse alguspunktina võib välja tuua aasta 1918, kui ühes Tallinna koolis hakkasid õpilastest muusikud Kurt Strobeli eestvedamisel mängima moodsaid, lääne mõjutusega tantsulugusid. 1925. aastaks arenes sellest seltskonnast välja esimene džässansambel The Murphy Band. Koos läänest tulnud moeansambelidega õitses džässmuusika kahe sõja vahelises Eestis jõudsalt. Merry Pipers, Kuldne Seitse, Red Hot Ramblers ja John Pori orkester on ainult mõned paljudest, kes linnade restoranides rahvast lõbustasid. Ka Eestis jõudis džäss lõpuks tantsusaalidest kontserdilavale. Esimene akadeemilisemat laadi džässkontsert toimus 1936. aastal.

Nõukogude okupatsioon keelas kogu lääne mõjutustega muusika – saksofonist sai "paariainstrument", mille mängimine oli tugevalt mittesoovitav. Viiekümnendate lõpus muutus suhtumine vabamaks, alustati esimeste džässifestivalidega. Tolle aja olulisim tegija Eesti mõistes oli Uno Naissoo, kelle *west-coast* džässi ja rahvamuusika sünteesi peetakse meie rahvusliku džässmuusika aluseks. Alates 1959. aastast Uno Naissoo veetud ja korraldatud džässifestivalid olid alguses vaid eestimaalastest muusikutele. Aasta aasta järel kogusid need sündmused populaarsust, osalejaid tuli Peterburist ja Soomest, kuni 1967. aasta Tallinna džässifestivalini välja, kui peaesinejaks oli Charles Lloyd'i kvartett USAst. Eesti džässi edust räägiti ka läänemaailmas.

Järgmine festival toimus 1990. aastal Jazzkaare nime all ning seda korraldatakse suure eduga tänapäevani. Eesti ja rahvusvahelise areeni silmapaistvamate noorema generatsiooni džässmuusikutena võib välja tuua Kadri Voorandi, Kristjan Randalu, Jaak Sooääre, Maria Fausti ja Erki Pärnoja.



[Tallinn 67 džässifestivali logo.](#)

Festivali suure edu ja läänemaailma kiitvate kommentaaride tõttu keelustati edasised džässifestivalid Eestis.



Eesti kõige esimene professionaalne džässansambel The Murphy Band 1926. aastal Estonia punases saalis. The Murphy Band oli nii edukas, et käis isegi kontserttuuril Saksamaal.

Foto: Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi arhiiv

Olulised tegijad

- **Louis Armstrong (1901–1971)**

Ta oli Ameerika džässtrompetist ja laulja, kes sündis New Orleansis Louisiana osariigis. Suure rändega, koos paljude teiste mustanahaliste saatusekaaslastega, kolis Louis Chicagosse ja paar aastat hiljem New Yorki. Iseõppijana pillimängu omandanud Louisist sai New Yorki muusikute seas tõeline sensatsioon. Armstrongi näol on tegu esimese afroameeriklasest artistiga, kes oli populaarne ka Ameerika valge elanikkonna hulgas.



[Louis Armstrong](#)

- **Ella Fitzgerald (1917–1996)**

Kehvades oludes, vahepeal ka lastekodus kasvanud Fitzgerald oli kirju noorusajaga. Kodutuna ringi hulkunud ja isegi politsei huviorbiiti sattunud noor naine tegi lauljadebüüdi 17-aastasena Harlemi ooperimajas. Leedi Ella lauljakarjäär kestis 57 aastat! Selle aja jooksul võitis ta 14 Grammyt ja tegi koostööd artistidega nagu Duke Ellington, Count Basie, Nat King Cole, Frank Sinatra ja loomulikult ka Louis Armstrong.



[Ella Fitzgerald](#)

Muusikanäited

Louis Armstrong & Ella Fitzgerald – Summertime – youtube.com/watch?v=h3kQt14_5OQ

Miles Davis – So What – youtu.be/zqNTltOGH5c

Dave Brubeck – Take Five – youtu.be/PHdU5sHigYQ

Kadri Voorand Quartet – A Woman – youtu.be/TMbQzIG5lvk

Maria Faust – Sirene – youtu.be/9XxJoJxfpmU

KANTRIMUUSIKA

Kantrimuusika sai alguse USA lõunaosariikide suures kultuuride sulatuspotis ning selle juured ulatuvad meie enda koduõuele. Elu Metsikus Läänes koos murede ja rõõmudega kajastus Euroopast Suure Lombi taha rännanute lauludes vaesusest, õnnetutest armastajatest ja kodust kaugel asuvatest üksildastest töötajatest.

Esimene info muusika kohta, mida mängisid mägedes või maapiirkondades elavad valged ameeriklased, keda kutsuti *hillbilly*'deks, pärineb 20. sajandi algusest. Algselt saigi see stiil endale nimeks *hillbilly music*. Termini kantri võttis *hillbilly* muusika asemel 1949. aastal kasutusele USA muusikatööstus.

Enamasti olid valged kogukonnad tulnud Apalatsi mägedesse Inglismaalt, Šotimaalt ja Walesist 17. sajandil. Need rändajad tõid endaga kaasa rahvalaulud ja erinevad pillid, nagu viiulid, suupillid, dobrod ja paljud teised. Saksa ja Austria sisserändajad tõid kantrisse joodeldamise, mis on selles muusikastiilis väga levinud. Rääkides kantrimuusikast ja selle arenemisest ajas ja ruumis ei saa mööda minna muusikastiilist nimega *cajun*, mis tuli Louisianasse läbi Kanada Prantsusmaa sisserändajatega tuues kaasa Prantsuse juurtega akordioni- ja viulimuusika. See stiil elas ajas nii eraldi kui sulandus kantrimuusikasse.

1930. aastate suure depressiooni ajal toimus *hillbilly*'de väljaränne Kesk-Lääne tööstuslinnadesse nagu Chicago ja Detroit. See ränne, mis sai nimeks "Hillbilly Highway", viis need varem isoleeritud kogukonnad otse Ameerika Ühendriikide peavoolu kultuuri keskmesse. Uue muusika nostalgiline



[Dobro](#) ehk metallist resonaator-võimendiga kitarri leiutasid Slovakkias tulnud sisserändajad, perekond Dopjera, kes said sellele pillile heakskiidu ehk "dobro".



Suur depressioon mõjutas nii maailma majandust kui ka muusikat.

[Fotol töötud ameeriklased 1931. aastal supiköögi ukse taga.](#)

hõng koos laulusõnadega vaesusest, orvuks jäänud lastest, õnnetutest armastajatest ja kodust kaugel asuvatest üksildastest töötajatest, pälvivad laiaulatusliku rände ajal erilise imetluse. Uue muusika tulek mõjutas paljude muusikute stiili ning loomingut. Näiteks rockabilly ja rock'n'rolli staar Elvis Presley oli oma tähelennu alguses tuntud kui "Hillbilly Cat".

1940-ndatel asendus termin *hillbilly* muusika kantrimuusikaga. Žanr arenes aja jooksul ja kui *rock'n'roll* plahvatuslikult ülipopulaarseks sai, hakkasid kantrimuusikud ka sellest inspiratsiooni koguma. *Honky tonk*'ina tuntud kantristiil oli eelkäijatest palju karmim ja toorem.

1950-ndatel ja 60-ndatel saatis kantrimuusikat tohutu kommertsedu, tänu esinejatele nagu Tex Ritter ja Johnny Cash. 1970-ndatel nägi ilmavalgust nn "lindpriide" muusika (*outlaw country*), mille kuulsaimad esitajad olid Nashville'i juurtega Willie Nelson ja Waylon Jennings.

Lõhe kantri- ja popmuusika peavoolu vahel vähenes sel ja järgneval kümnendil veelgi, eriti seoses elektrikitarride kasutuselevõtuga, mis asendasid traditsioonilisi instrumente. Kantri säilitas oma elujõu 20. sajandi lõpus ja on väga relevantne ka 21. sajandil nii Ameerikas kui Euroopas.

Mõned kaubolaaulud on juba alates 1920. aastatest üle ookeani ja Läänemere vete jõudnud ka Eestimaa randa ja siin juurdunud rahvalike lauludena. Näiteks "Postipoiss" ja "Mulgimaa" – tegelikult on mõlemad C. Erardi ja F. Treffordi laulu "Sitked sellid seal Läänes" kaverid. 1972. aastal alguse saanud ja tänapäevani tegutsev ansambel Kukerpillid on eestindanud ja loonud palju eesti rahvalaulul põhinevat kantrimuusikat. Kukerpillidele sekundeerib 1980. aastal alguse saanud Justament, hiljem on lisandunud näiteks Airi Ojamets, Beergrass, Curly Strings ja Revals. Mitmed legendaarsed festivalid nagu Harku, Pärnu, Viljandi, Urissaare jt näitavad kantri- ja folkmuusika jätkuvat populaarsust Eestis.



[Willie Nelson](#) mängis 50 aastat sama kitarriga, mille ta nimetas filminäitleja Roy Rogersi hobuse järgi Trigger'iks. "See kitarr on justkui minu hobune," selgitas Willy.



Eesti kõige kauem tegutsenud ja kõige kuulsama kantriansambli Kukerpillid esimene ülesastumine oli 1972. aasta 1. aprillil Reklaamiklubi telesaates. Fotol on ansambli kõige esimene koosseis.

Foto: Toomas Kõrvitsa erakogu

Olulised tegijad

- **Jimmie Rodgers (1897–1933)**

Mississippi juurtega James Charles Rodgers on tuntud kui "kantrimuusika isa". Esimene, peamiselt plaatide pealt rahvale armsaks saanud kantristaar oli tuntud oma väga hea joodel-damisoskuse poolest. Suur osa hilisematest kantrilegendidest on suuremal või vähemal määral mõjutatud tema muusikalisest pärandist. Lisaks kantrimuusikale on Rodgers mõjutanud ka bluusi käekäiku, tema üks hüüdnimesid oli The Blue Yodeler.



[Jimmie Rodgers](#)

- **Hank Williams (1923–1953)**

Hank Williamsist sai üks esimesi kantrimuusika superstaare. Ehkki Williams suri vaid 29-aastasena, kirjutas ta palju laule, millest said absoluutsed hitid, nagu nt "Your Cheatin' Heart" ja "I'm So Lonesome I Could Cry". Tema otsesed ja emotsionaalsed laulusõnad ning vokaal oli eeskujuks paljudele kaasaegsetele esitajatele. Eesti keeles on tuntud tema laul "Jambolaya" ansambli Apelsin esituses.



[Hank Williams](#)

Muusikanäited

Johnny Cash – Walk the Line – youtu.be/ZgB8Oi0Jzk0

Hank Williams – Hey Good Looking – youtu.be/bjCoKslQOE5

Jimmy Rodgers – Waiting for a train – youtu.be/iyHulWOZBpk

Kukerpillid – Kihnu neiu – youtu.be/t6SGeUg2abw

Justament – Viimne leht – youtu.be/RTGerYDfgRo

Cajun Country Revival – You Won't Be Satisfied – youtube.com/watch?v=Jh9CXnoDua4

BLUUS

Bluusi teekond kulgeb läbi USA lõunaosariikide, orjanduse, töölaulude, spirituaalide ja Suure Rände kuni tänapäeva popmuusikani välja. Sellel pikal teekonnal pole bluus ajas muutumata jäänud, see on täiustunud ja andnud maailmale kuulsad nimed nagu BB King, Muddy Waters, Jimi Hendrix, Eric Clapton ja paljud teised.

Isegi pärast seda, kui orjus 1865. aastal kaotati, ei peetud endisi orje ülejäänud elanikega võrdseteks. Enamik neist olid jätkuvalt vaesed, ilma hariduseta ja nende elutingimused olid pehmelt öeldes halvad. Sellistes tingimustes kirjeldamiseks võeti kasutusele mõiste – “sinine olemine” (ing.k. *being blue*), mida näiteks 13. sajandi Inglismaal kasutati muu hulgas ka melanhoolia ning deliiriumi kirjeldamiseks.

Kui afroameeriklastest vaimulikud propageerisid koorilaulu ja mustade vajadust vaimse juhendamise järele, siis bluus oli tavaliste inimeste peomuusika, mille järgi kõrtsis tantsiti. Bluusi laulusõnad rääkisid rahaprobleemidest, murtud südametest, üksildusest ja haigustest, kuid siiski oli bluusi ülesandeks pigem meeleolu tõsta.

Bluusi areng on tihedalt seotud rändega. Pärast I maailmasõja puhkemist 1914. aastal peatus ränne Euroopast Ameerikasse praktiliselt täielikult. Põhjaosariikide tööstus, mis paljuski oli rajatud Euroopast saabuvatele sisserändajatele, pööras oma pilgu nüüd lõunaosariikide afroameeriklaste poole, keda värvati tööle tehastesse, raudteedele, tapamajadesse, autotööstusesse ja mujale. 1916. aastal kutsus näiteks mustanahaliste ajaleht Chicago Defender üles lõunaosariikide inimesi Chicagosse kolima. Rände algusest I maailmasõja ajal kuni 1970. aastani liikus umbes 6 miljonit afroameeriklast lõunast põhja ning läände, samuti maapiirkondadest linnadesse – see oli ajalooline massiliikumine, mida tuntakse ka suure rände nime all.

Rändajad võtsid endaga kaasa kogu oma kultuuri, alates toidust kuni bluusini. Ühtpidi kolisid muusikud linna koos oma publikuga, teistpidi tundis linna kolinud publik nostalgiat ja vajadust koduse muusika järele. Inimeste elu oli aga niipalju muutunud, et ka bluus pidi muutuma. Sel oli lisaks praktiline põhjus: linn oli lärmakas, kõrtsid suured, akustiliste pillidega ei tulnud enam lihtsalt toime. Sestap hakati kasutama elektrilisi pille, bluus muutus valjemaks, jõulisemaks.



By IMLS Digital Collections
& CC BY 2.0 [commons.
wikimedia.org/w/index.php?cu-
rid=41220424](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=41220424)

Chicagosse rännanud muusikute karjäär algas sageli tänaval mängides enne kui jõuti kohalikesse klubidesse.

II maailmasõda muutis kõike ja raskete tingimustes vähenes tunduvalt muusika salvestamine. Esimesed elektrilised "uue" bluusi hitid tuli alles aastal 1948. Keskmise valge ameeriklane avastas elektrilise bluusi siis, kui USAsse jõudsid biitlid ja rollingud, kes rääkisid intervjuudes Howlin' Wolfist ja Muddy Watersist.

Bluusist – algsest saatjata vokaalmuusikast ja orjade suulistest traditsioonist – on kujunenud väga erinevad stiilid ja alamžanrid. Bluusi alamžanrite hulka kuuluvad maabluusid, nagu *delta blues* ja *Piedmont blues*, aga ka linnabluusistiilid, näiteks *Chicago blues* ja *West Coast blues*. 1960-ndatel ja 1970-ndatel arenes välja hübriidvorm, mida nimetatakse blusrokiks, mis segas erinevaid blusistiile rokkmuusikaga.

Eestis on blusmuusikal oma kindel koht nii publiku kui tegijate poolt. 1970-ndatel tegi mitu blusilugu Gunnar Graps, ka Tõnis Mägi ja Silvi Vraidi repertuaaris on mitmeid selle žanri laule. Üks varasemaid blusmuusikuid on Jüri Rosenfeld. Jätakuvalt tegutseb 1988. aastal alustanud Compromise Blue. Nii palju blusifestivale ja -bände kui praegu, ei ole meil vist kunagi olnud. Festivalidest Augustibluus, Pärnu Blusipäevad, Tartu Blusikuu, Porkuni Bluus, Emajõe Bluus, Põlva Underground Blues. Bändidest saab esile tuua Cathouse Radio, Kaisa Ling Thingi, Ringholdi ja Enn Vei Blues Bändi. Praeguse hetke üks tuntumaid algupärase bluusi viljelejaid Eestis on Andres Roots.



Ansambel Rolling Stones võttis endale nime Muddy Watersi loo "Rollin' Stone" järgi.

By Jim Pietryga, CC BY-SA 3.0, commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=44341280

Olulised tegijad

- **Robert Johnson (1911–1938)**

Bluusi isaks nimetatud legendaarne muusik, kelle lugusid on esitanud nii Eric Clapton kui The Rolling Stones ning keda peavad oma mõjutajaks Bob Dylan ja Robert Plant. Legendi kohaselt müünud ta oma hinge saatanale, et vastutasuks osata kitarri mängida nagu ei keegi teine. Mississipi osariigi Clarksdale's on ristteele ka sellekohane mälestusmärk püstitatud. Sama legendi on muide räägitud ka teise bluusiaristi, Tommy Johnsoni kohta. Robert Johnson oli ka esimene tuntud artist, kes suri 27-aastaselt. Väidetavalt ta mürgitati.

- **Riley B. King (1925–2015)**

Bluusiarist B.B. King andis tippaegadel üle 300 kontserdi aastas, tema muusika on ilmunud rohkem kui 50 albumil ning tema tegevus on mõjutanud kogu bluusi arengut.

BB Kingi lemmikpill "Lucille" Gibson ES-355 sai nime intsidendi tõttu, kui ühe naise tõttu puhkes järjekordses esinemispaigas tüli, mis põhjustas tulekahju. BB King pöördus põlevasse majja tagasi, et päästa oma armastatud kitarr. Ta pääses napilt eluga ning loomulikult kitarriga. Kitarr sai nime tüli põhjuseks olnud naise, Lucille'i järgi.



Riley B. King

Muusikanäited

Robert Johnson – Sweet Home Chicago – youtu.be/dkftesK2dck

Tommy Johnson – Canned Heat Blues – youtu.be/RHw1ugBLS5g

T-Bone Walker – Call It Stormy Monday – youtu.be/ZfMguEHoKP4

Muddy Waters – Hoochie Coochie Man – youtu.be/U5QKpsVzndc

Junior Wells & Buddy Guy – Snatch It Back and Hold It – youtube.com/watch?v=3-cvLpqaWsg

ROCKABILLY & ROCK'N'ROLL

Rock'n'roll oli muusikakultuuri üks suuremaid raputusi. Bluusi, gospeli ja kantri, mustade ja valgete muusika segu moodustas 1950. aastate noorte jaoks ohtliku kokteili, mida nad isukalt kummutama asusid. Suure Rändega Mississippi mudas käima lükatud *rock'n'roll*'i spiraal muutis kogu popmuusika edasist käiku.

Rock'n'roll'i juured peituvad afroameeriklaste bluusis ja gospelis ning kantrimuusikas. Suure rände tulemusel saabusid põhjaosariikidesse nii afroameeriklased kui ka lõunaosariikide valged.

Kummalisel moel on muusikaajaloos mänginud rolli ka Mississippi jõgi. Jõe üleujutuste vältimiseks ehitati suured tõkked, mis aga 1927. aastal purunesid ja selle tagajärjel põgenes pea 700 000 inimest oma elukohast. Jõgi ujutas üle 70 000 ruutkilomeetrit, mis on poolteist Eestit. Mississippi jõepagulaste sihtkohaks sai Chicago ning sinna jõudes muutus ka nende muusika – seni akustiline deltabluus ühendati elektrivõimenditesse. Afroameeriklased tõid endaga kaasa rütmimuusika ja bluusi, valgete poolt tuli *hillbilly* ehk kantrimuusika, mis oli kujunenud inglaste, šotlaste ja iirlaste rahvalauludest. Kõige selle koosmõju tulemuseks oli tempokas ning karmi vokaaliga kantrimuusikažanr nimega *rockabilly*.

Segregatsiooni ja rassismi tõttu ei mänginud selle uue žanri afroameeriklastest esitajad esialgu väga suurt rolli, pigem olid nad üsna tähelepandamatud ja tagaplaanil. Valgete muusikute varajased katsetused uue žanri lauludega jäid tihti hingetuks ja nõrgemaks kui originaalid. Ometi nägid muusikamogulid selles muusikas turupotentsiaali ja hakkasid otsima valget artisti, kes lõpuks suudaks afroameerika originaalse kõla jäädvustada. Ja vastus leiti – selleks oli Elvis Presley. Sügava lõunamaise kõla, pruntis huulte ja nõksuvate puusadega Elvis võttis vana stiili ja tegi sellest oma. Pärast seda, kui Elvis *rock'n'roll*'ile ukse avas, hakkasid edu saavutama ka afroameerika esinejaid nagu Chuck Berry ja Little Richard, kelle muusika oli tegelikult juba ammu kontserdilaval kõlamas.



Rock'n'roll'i kuningas [Elvis Presley](#) aastal 1956.

Rock'n'roll tabas lööklainena kogu Ameerikat. Noorte teismeliste põlvkond mässas kollektiivselt igava muusika vastu, mida nende vanemad armastasid. Vastupidiselt ei sallinud vanem põlvkond *rock'n'roll*'i ja kirikud kuulutasid selle lausa saatana muusikaks. Nimetus – *rock'n'roll* tähendas mustade muusikas otsest vihjet seksile. Samuti olid selle stiili tantsuliigutused kristlaste jaoks liiga vulgaardsed. Kuid enda muusikastiili otsivad noored hakkasid seda rassistlikku vaatenurka ignoreerima. Valged täiskasvanud olid šokeeritud – uus generatsioon oli leidnud muusika, mille olid teinud populaarseks afroameeriklased.

Aastaid hiljem salvestas Inglismaa legendaarne rokkbänd Led Zeppelin kaveri laulust "When the Levee Breaks" (algse versiooni autorid olid Kansas Joe McCoy ja Memphis Minnie), mis kõneles kuulsast Mississippis üleujutusest ning viis *rock'n'roll*'i tagasi oma juurte juurde. Roki põhiolemus ja süda on Delta bluisis ja ehkki rokkmuusika on tohutult edasi arenenud, võib tema DNAs endiselt kuulda Mississippis delta musta mulda.

Eestis mängisid nõukogude võimu poolt keelatud USA *rock'n'roll*'i juba mitmed 1960-ndate aastate biitansamlid. Igasugune rokkimine ja rollimine oli vastukarva siinsele vanemale generatsioonile. Ka Eestis toimus generatsioonide kokkupõrge, milles okupatsioonivõim toetas loomulikult vanemat. Kõige esimene rock-kontsert toimus 1968. aastal Kosmose kinos, esimene rock-festival 1972. aastal Elvas. Mõlemate sündmuste korraldajad said karistada, kes noomituse, kes jäi ilma lubatud korterist.

Päris puhas selle muusikastiili Eesti ansambel, Rock Hotel sündis *rock'n'roll*'i teise laine harjal 1978. aastal. Esimene vabam rock-festival koos lääne esinejatega – Rock Summer – toimus 1988. aastal.



Eesti esimene rokkfestival toimus 1972. aastal Elvas. Fotol võib näha "halvasti" käituvat publikut.

Olulised tegijad

- **Little Richard (1932–2020)**

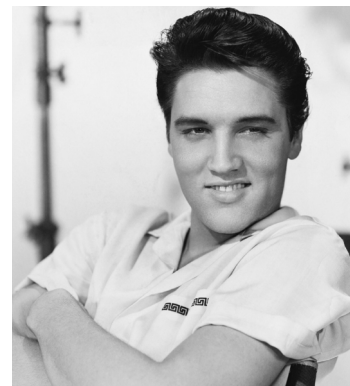
Little Richard on üks tuntumaid rokkmuusika pioneere, kelle kuulsad sõnad on, et rütm ja bluus said lapse ja sellele pandi nimeks rock ja roll. Little Richard oli ise pärit Georgia osariigist ning ta tõi lõunaosariikide mõjutused ka oma muusikasse. Tema kuulsaimad laulud on "Tutti Frutti" ja "Lucille". Kui USA-s Clevelandis asutati 1986. aastal Rock'n'Roll Hall of Fame, siis oli Richard esimeste seas, kes selle liikmeks nimetati.



[Little Richard](#)

- **Elvis Presley (1935–1977)**

Rock'n'roll'i kuningaks tituleeritud Elvis on mees, kes "muutis rock'n'roll'i popkultuuri rahvusvaheliseks keeleks". Mitmed tema rekordid nii plaadimüügi kui kontserdipubliku osas püsivad tänapäevani. Maailmas on vähe näiteid sellest, kui üks inimene annab popkultuurile uue suuna. Elvis on üks nendest. Kõige muu hulgas laulis Elvis valgete noorte seas kuulsaks Little Richardi ja Chuck Berry laulud, nii et ka mustade muusika võeti omaks. Elvisest inspireerituna alustasid oma muusikateed Jerry Lee Lewis, Roy Orbison, The Beatles, Buddy Holly jt.



[Elvis Presley](#)

Muusikanäited

Elvis Presley – Heartbreak Hotel – youtube.com/watch?v=W4euyTDhFnk
Chuck Berry – Johnny B Goode – youtube.com/watch?v=6ROwVrFOCeg
Little Richard – Lucille – youtube.com/watch?v=u0Ujb6LJ_mM
Rock Hotel – Jänese Boogie – youtube.com/watch?v=9bcNv2kuaVg

BRITI INVASIOON

Briti muusika "sissetung" USA-sse toimus 1960-ndatel, kui paljud inglise *rock'n'roll*'i bändid murdsid Ameerika turule. Selle tagajärjed olid saatuslikud Suure Lombi mõlemale kaldale – The Beatles, Jimi Hendrix, Rolling Stones, uued stiilid, Ameerika vastukultuur ja kõik muu, millest pop-muusika ajalugu räägib.

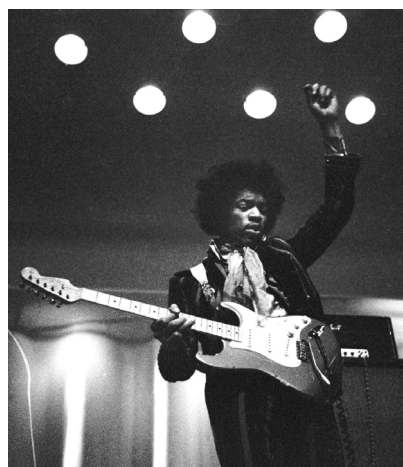
Rände vaatevinklist ei olnud Briti invasiooni näol tegemist enam suurte inimhulkade paratamatu liikumisega vaid soovitud ja tahetud "maadeavastamisega". See ei olnud "klassikaline" inglise stiili eksport üle Atlandi – pigem kultuuriline fenomen, mis sündis nii briti kui ameerika mõjudest.

Esimesed brittide katsetused *rock'n'roll*'is polnud kuigi edukad, kuna neis puudusid olulised põhikomponendid – rütmibluus ja kantrimuusika. Ühendkuningriigis nimetati seda stiili *skiffle*'iks. 1960-ndateks oli olukord muutumas. Tänu Chuck Berry, Elvis Presley ja Little Richardi muusikale, hakkasid mõned briti teismelised tõepoolest *rock'n'roll*'i tunnetama. Segades seda uut muusikat kohalike tantsusaalide muusika, popi ning keldi folgiga, tekkiski lõpuks brittide oma uus muusika. Liverpoolist sai esimene nn "biit-buumi" keskus. Selles sadamalinnas peatusid tihti Ameerika laevad ja Liverpooli elanikest märkimisväärse osa moodustasid meremehed. Kahe eelneva tulemusena jõudis koos meremeestega Liverpooli 1950. aastate USA muusika. See oli ka põhjus, miks Liverpooli muusikaskeene oli palju rohkem Ameerika *rock'n'roll*'i ja rütmibluusi poolt mõjutatud kui teiste Suurbritannia linnade oma. Ameerika muusikud olid Suurbritannias populaarsed, kuid vastupidine mõju puudus – vaid väga vähesed britid suutsid enne 1964. aastat Ameerikas edu saavutada. See kõik muutus tänu neljale noorele mehele Liverpoolist.

The Beatlesi legendaarne saabumine USA-sse 7. veebruaril 1964 avas lõpuks paljudele briti muusikalistele talentidele Ameerika ukсед. Seda, mis järgnes, nimetatakse ka teiseks Briti vallutuseks – oli ju USA kunagine Briti koloonia. Tormilise ja sündmusterohke kümnenääd vältel rändasid Briti muusikakollektiivid ja kultuuriikoonid lainetena Ameerika Ühendriikidesse, tuues endaga kaasa uusi ideid ja mõjutusi, mis aitasid luua uue ajastu kultuuri.



[The Beatles](#) saabumine USA-sse, 1964.



[Jimi Hendrix](#), 1967. aastal Helsingis.

Lisaks fenomenaaelsele The Beatlesile, tõusid Billboardi edetabeli tippu ka The Animals, Wayne Fontana, The Rolling Stones jt. Need võluvad "sissetungijad" olid laenanud (sageli sõna otseses mõttes) materjali ameerika rokkmuusikast ja tagastanud selle ümber kujundatult ja värskendatult uuele põlvkonnale, kes ei teadnud selle ajaloolisest päritolust mitte midagi. Näiteks ansambli The Animals väga kuulus lugu "The House of the Rising Sun" oli tegelikult traditsiooniline ameerika laul, mida olid salvestanud eelnevalt Joan Baez ja Bob Dylan, kuid kuulsaks sai see laul alles Brittide poolt USA-sse viiduna.

Briti invasioon muutis kogu muusikatööstust. Kui varem unistasid inglise muusikud Ameerika vallutamisest, siis 1960-ndate keskpaiku tulid ameerika muusikud Inglismaale. Ehe näide: Jimi Hendrix mängis USAs mitu aastat tundmatu kitarristina tuntud lauljate saatebändis, aga Inglismaale saabumise järel sai temast superstaar. Isegi eraldatud folgi kogukonnad tundsid huvi briti muusikute jõulise stiili ning meeldejäävate kitarrikäikude vastu. See mõjutas tugevalt kuuekümnendate aastate lõpus *blues-rock*'i, mis transformeerus testosteroonist pakatavaks *hard rock*'iks ja *heavy metal*'iks. Ka siin mängisid 1970-ndail "esimest viiulit" briti bändid nagu Led Zeppelin, Deep Purple ja Black Sabbath.

Briti invasioon aitas kaasa 1960-ndate aastate Ameerika nn vastukultuuri tõusule. 1960. aastate muusikat seostati selle aja kultuuriliste ja poliitiliste arengutega, sealhulgas psühhedeelsete narkootikumide tarvitamisega ning sõja- ja kapitalismivastaste poliitiliste liikumiste esile kerkimisega. Ajastut defineerivaks momendiks kujunes Woodstocki festival 1969. aastal.

Hipide tõusulaine muutus lõpuks liiga massiivseks ja purunes. 1970. aastate keskel pani *punk rock* eelmise kümnendi hipid "riiulile" ja uus generatsioon ärkas valjude, kiirete ja hoopis karismaatilisemate helide peale. Kolmas laine, tuntud kui Briti *soul*-muusika sissetung, toimus juba 21. sajandil, peatege-lasteks naislauljad Amy Winehouse, Duffy, Joss Stone, Adele.

Eestis hakati rokkmuusikaga tegelema 1960-ndate keskpaigas – samal ajal kui terves maailmas sai populaarseks Suurbritannia biitmuusika. 1960. aastate tuntuimad bändid olid Juuniorid, Optimistid, Mikronid ja Virmalised. Hoolimata Nõukogude Liidu võimude ametlikust vastuseisust (rokkmuusikat nähti soovimatu lääne kultuuri mõjuna), said mõned bändid Eestis väga tuntuks.

Järgnevatel aastakümnetel levis rokk Eestis nagu ka mujal maailmas. 70-ndatel nägid ilmavalgust rock-bändid nagu Fix, Ornament, Apelsin ja Ruja ning paljud lauljad ja ansamblid saavutasid Eestis ning terves Nõukogude Liidus väga suure tuntuse. 1980. aastatel jõudis Soome kaudu Eestisse *punk rock* ning taasiseseisvumise eel märkimisväärne isamaalise roki laine. 21. sajandil on Eesti rokkmuusika muutnud väga mitmekülgseks. Viimastel aastatel on eriti andud toone *folk rock*'i ja *etno rock*'i esiletõus.

Mõningase hiline misega jõudis hipiliikumine ka Eestisse. Muusikute juuksed kasvasid pikemaks, muusika ise muutus valjemaks, selga tõmmati lillelised särgid. Kõik see pälvis loomulikult võimude hukkamõistu. Ansambel Virmalised oli üks "briti sissetungi ohvritest".



Woodstocki festival, 1969.

By Derek Redmond and Paul Campbell – Own work, CC BY-SA 3.0,
commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=247702



Biitlite ja rollingute eeskujul püüdsid ka Eesti noored teha rokkmuusikat. Paraku ei olnud elektrikitare sel ajal poodidest saada ning neid tuli valmistada ise. Fotol isevalmistatud elektrikitarr Rõngu Pillimuuseumi kogust.

Foto: Risto Lehist



Ansambel Virmalised TPI saalis.

Foto: Tõnu Talivee

Olulised tegijad

• The Beatles (1957–1970)

Maailma läbi aegade populaarseim ansambel on rändega tihedalt seotud. Nii John Lennon kui Paul McCartney esivanemad tulid Liverpooli lirimaaalt. Bänd kogus alguses kuulsust Saksaamaal, Hamburgis ja kodulinnas Liverpoolis peetigi neid esiti Saksa ansambliks. George Harrison tõi lääne popmuusikasse India muusikat, tänu talle sai tuntuks Ravi Shankar. Pärast biitlite laialiminekut kolisid USA-sse elama John Lennon, George Harrison ja Ringo Starr.



[The Beatles](#)

• Amy Winehouse (1983–2011)

Ürgse andega Amy Winehouse oli üks Briti invasiooni kolmanda laine esindajatest. Sarnaselt Kurt Cobaini, Jimi Hendrixi ja Jim Morrissoniga kuulub ka Amy oma varajase surmaga "27-aastaste klubisse". Tema elu ja olemuse võtab päris hästi kokku üks lõik ajakirjandusest, ajalehest The Philadelphia Inquirer: "Ta on kõigest 24, kuue Grammy nominatsiooniga, sukeldunud pea ees edusse ja lootusetusse. Tema kaastelasteks on vangis istuv kaassõltlasest abikaasa, ekshibitsionistidest vanemad ja paparatsod, kes mõnuga dokumenteerivad tema emotsionaalseid ja füüsilisi kannatusi. Samal ajal serveerib moekunstnik Karl Lagerfeld enda elitaarsel turul Amy räpast stiili ja söömishäireid, esitledes teda uue Bardot'na."



[Amy Winehouse](#)

Muusikanäited

The Beatles – I Want To Hold Your Hand – youtu.be/jenWdylTtzs

The Rolling Stones – As Tears Go By – youtu.be/3POCOo6jSlY

The Kinks – You Really Got Me – youtu.be/Eq_KQYVPadQ

Amy Winehouse – Rehab – youtu.be/KUmZp8pR1uc

Mikronid – Üks imelik masin – youtu.be/fSoFdbrikGw

Virmalised – Suvehääl – youtu.be/7jXUuWQ-zeo

RÜTMIBLUUS

Rütmibluusi (ing.k. *rhythm and blues*) töid areenile afroameeriklastest muusikud, kes sattusid aga koheselt kriitika alla. Nende muusikat peeti "korralikele valgetele inimestele" vastuvõetamatuks ning selle algne nimetus oli "*race music*". Rütmibluusi nime mõtlesid välja muusikaprodutsendid, et kergendada afroameerika päritolu muusika lavale pääsemist.

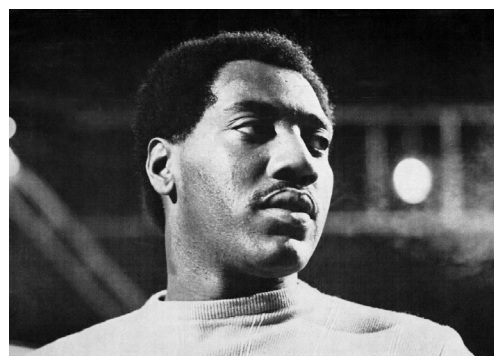
Afroameeriklaste ränne 1920-ndatel ja 30-ndatel aastatel Chicagosse, Detroiti, New Yorki, Los Angelesse ja mujale tööstuskeskustesse sulandas erinevad afroameerika stiilid tihti kokku. Ränne lõi ka uued turud džässile, bluusile ja nendega seotud muusikažanritele. Rõhk albumitele, esinemistele ja laulja isiksusele oli suurem kui kunagi varem. Oluliseks sai frontman ja seetõttu võib rütmibluusi pidada oluliseks ka popmuusika arengus.

Stiilide segunedes kujunenud rütmibluus pälvis heakskiidu sõjajärgse noore publiku seas ning aitas ühiskondlikku lõhet Ameerikas tuntavalt vähendada. Nii mustad kui ka valged noored tahtsid näha oma aja populaarseid esinejaid. See omakorda tekitas segregatsiooni pooldajate seas tugeva negatiivse reaktsiooni ja oli üks põhjustest, miks rütmibluusi ning varajast *rock'n'roll*'i peeti Ameerika valge noorpõlve jaoks sobimatuks ning ohtlikuks. Kuid sõltumata nahavärvist suhestusid noored uue muusikaga, mis lõppkokkuvõttes sillutas teed uue ning võrdsema ühiskonnani.

Alates 1950. aastate keskpaigast hakati terminit rütmibluus kasutama muusikastiili kohta, mis oli mõjutatud elektrilisest bluusist, samuti gospelist ja *soul*-muusikast. 1960-ndatel viidati mitmetele briti rokkbändidele nagu Rolling Stones, The Who ja The Animals kui rütmibluusi ansamblitele.

1970. aastateks laienes termin rütmibluus üldterminiks, mis hõlmas nii *soul* kui *funk*-tüüpi muusikat. 1980-ndatel arenes välja uuem stiil, mis sai tuntuks kui "kaasaegne rütmibluus". See ühendab rütmibluusi popi, *soul*'i, *funk*'i, disko, *hiphop*'i ja elektroonilise muusika elementidega. 20. sajandi teise poole populaarsete rütmibluusi artistide hulka kuulusid Prince, R. Kelly, Stevie Wonder, Michael Jackson, Whitney Houston ja Mariah Carey. 21. sajandil on rütmibluus (tänapäevane lühend RnB) jäänud populaarseks žanriks, olles üha enam popile orienteeritud ja alternatiivsete mõjutustega. Edukad artistid tänapäeval on näiteks Rihanna, Chris Brown ja Bruno Mars.

Sarnaselt teiste maailma riikidega ei ole ka Eesti jäänud rütmibluusist puutumata. Nii palju kui see raudse eesriide taga võimalik oli, püüti end lääne muusikaga kursis hoida. Kasvõi läbi 1944. aastal läände põgenenud sugulaste ja tuttavate, kes Eestisse plaate saatsid. Nii et küll mõningase viiteajaga, aga uued tuuled jõudsid ka Eestisse ja moderniseerisid siinset muusikaskeenet. Rütmibluusiga ripsutasid tiiba mitmete muusikastiilide pioneeriks olnud Gunnar Graps, samuti Tõnis Mägi koos Muusik Seifiga. Eesti iseseisvusega on meile tekkinud palju uut kodumaist rütmibluusi, mille esitajateks on Uku Suviste, Liis Lemsalu, Tanel Padar ja mitmed teised. Päris uue tulijana on orbiidil Sincenia Jasmine Kass ehk Yasmyn.



Rütmibluusi ja soul muusika legend [Otis Redding](#) oli erakordselt populaarne ka Inglismaal.

Olulised tegijad

• Antoine "Fats" Domino Jr (1928–2017)

Antoine "Fats" Domino Jr oli New Orleansi rütmibluusi esindaja, kelle uuenduslik *boogie-woogie* klaver ja rahulik vokaal tegid temast ühe varajase rock'i suurima tähe. Tema muusikastiil põhines traditsioonilisel rütmibluusil, hõlmates instrumente nagu saksofon, bass, klaver, elektrikitarr ja trummid. Tema kaks kuulsaimat laulu on "Ain't That A Shame" ja "Blueberry Hill". Domino plaadid ja kontserdid olid väga populaarsed nii afro- kui ka valgete ameeriklaste hulgas, mis omakorda mängis olulist rolli ühiskondliku segregatsiooni lagunemisel.



[Antoine "Fats" Domino Jr](#)

• Rihanna

Kaasaja üks edukamaid popmuusika naisartiste Robyn Rihanna Fenty on pärit Barbadoselt. Tema Kariibide mõjuga rütmibluus murdis läbi 2007. aastal albumiga "Good Girl Gone Bad". Noorena "Mustaks" Madonnaks saada ihanud noore talendi avastas räppar ja muusikaprodutsent Jay-Z. Tema muusika erakordne edu on toonud Rihannale üheksa Grammy auhinda ning kuus rekordit Guinnessi rekordite raamatus, sh näiteks kõige rohkem "laigitud" inimene Facebook'is aastal 2014.



[Rihanna](#)

Muusikanäited

Fats Domino Jr – Hello Josephine – youtube.com/watch?v=odzLaPSWvBc

The Marcells – Blue Moon – youtu.be/v0fy1HeJv80

Prince – The Most Beautiful Girl in the World – youtube.com/watch?v=uFtfrd8_K9k

Michael Jackson – Don't Stop 'til You Get Enough – youtu.be/yURRmWtbTbo

Ultima thule – Liivimaa pastoraal – youtu.be/TUftLMkYyf0

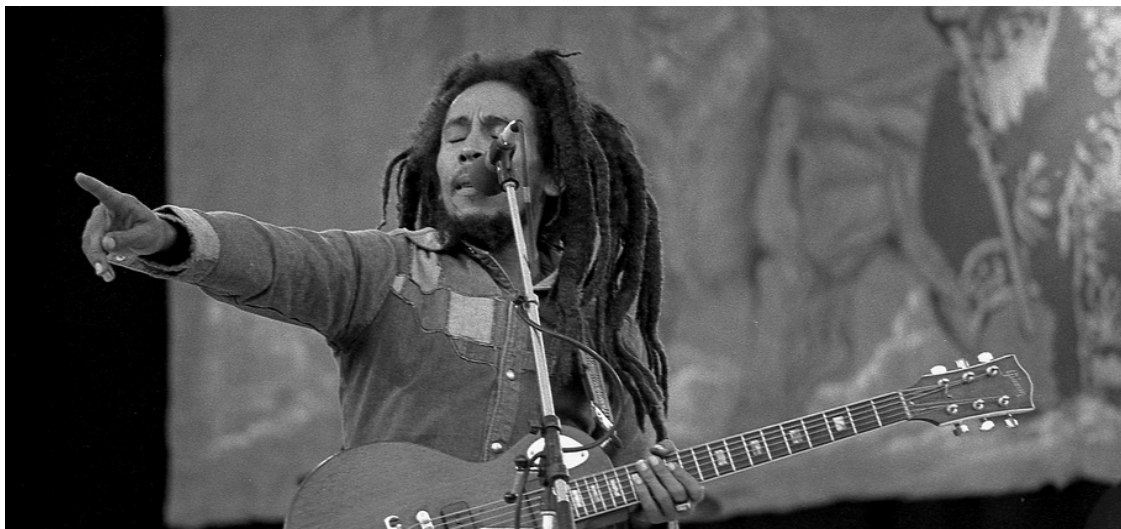
SKA & REGGAE

Ska ja *reggae* arenesid Jamaika rahvamuusika ja rütmibluusi segunemisel. Need stiilid puhus üle ilma laiali sõna otsest mõttes tugev tuul ning sellele järgnenud ränne. 1944. aastal purustas metsik orkaan suure osa Jamaika majandusest sundides kohalikud koos oma muusikaga edasi liikuma USA-sse ja Ühendkuningriikidesse.

Ansambli The Mayals solisti Toots Hibberti poolt 1968. aastal bändiproovis poolkogemata pillatud fraas "OK, man, let's do the reggay" pani nime stiilile, mis sai populaarseks üle maailma. Väljend "reggay" tähistas tegelikult lohakat riietust ja väljanägemist. Samas – Bob Marley järgi tuleb see termin hoopis hispaania keelest ja tähendab kuninglikku muusikat.

Reggae juured on pärit Jamaika folkmuusikast, mida kutsutakse ka mentoks. Mento kujunes Lääne-Aafrika orjade muusikast, keda alates 16. sajandist Jamaikale lahkuma sunniti. Orjad, kes oskasid mõnd muusikalist instrumenti mängida, pidid tihti musitseerima oma isandatele ning said selle eest ka tasu. Neil kästi aeg-ajalt laulda Euroopa folklaule, mis omakorda mento kujunemist tugevalt mõjutas. Oli loogiline, et orjade oma muusika segunes Euroopa omaga ning laulud, mis kõnelesid sotsiaalsest olukorrast, said kiiresti uueks normiks.

Suur samm Jamaika muusika kujunemisel saabus II maailmasõja ajal. Kuna USA väeosad resideerusid ka Jamaikal, töid nad sinna kaasa oma muusika. Jamaikalastel avanes võimalus kuulata raadiot (eelkõige New Orleansi ning Miami oma) ning kohalikke muusikuid hakkas enam ja enam mõjutama Ameerika džäss ning rütmibluus. Uus muusikastiil, mis selle segunemise tulemusel sündis, sai endale nimeks *ska*. *Ska* eristub teistest muusikastiilidest oma kiire tempo, "kõndivate" bassikäikude ning vasturütmis kitarriga. *Reggae* ja *ska* ülemaailmse leviku taga on sõna otseses mõttes loodusõnnetus ja ränne.



Esimene reggae superstaar – [Bob Marley](#).

Eddie Mallin, CC BY 2.0 <creativecommons.org/licenses/by/2.0/>, via Wikimedia Commons

1960-ndateks oli *ska*'st saanud domineeriv muusikastiil Jamaikal. *Ska* oli populaarne ka mitmetes teistes kogukondades nagu näiteks briti omas. 1944. aastal purustas metsik orkaan suure osa Jamaika majandusest ning tekitas suure sisserände USA-sse ja Ühendkuningriikidesse. Loomulikult võtsid jamaikalased oma muusika endaga kaasa. Ühendkuningriigis elasid suurem osa Jamaika sisserändajaid töölisklassi linnaosades. Alguses koguski Jamaika muusika (*ska*, *rocksteady* ja varajane *reggae*) populaarsust jamaikalaste endi hulgas. Hiljem levis see ka teistes ühiskonnagruppides, näiteks briti noorte *skinhead*'ide liikumise seas. Algselt ei olnud *skinhead*id seotud ei vägivalga ega natsionaalsot-sialismiga. Need olid lihtsalt töölisnoored alternatiivsete väärtuste ja maailmavaatega.

Reggaest ammutasid inspiratsiooni ka pungiliikumine ning bändid nagu näiteks The Clash. Punk ning *reggae* olid sarnased, nii punkarid kui rastafarid jagasid ühiseid arusaamu vabadusest ning mässu-meelsusest toleaeagsete sotsiaalsete normide vastu.

60-ndate aastate lõpus hakkas *ska* Jamaikal oma populaarsust kaotama ning samal ajal esile tõusnud *reggae* muusikast sai sisuliselt Jamaika sünonüüm. Läbi laulusõnade toodi esile kannatust, pidevat võitlust, aga ka lootust – kõike seda, mida tundis "keskmine" jamaikalane.

Reggae muusika ning Jamaika kultuuri tutvustamisel maailmas on raske üle hinnata Bob Marley mõju. Tema Aafrika juurtega ema Cedella oli pärit Jamaikalt, isa Norval Sinclair Marley oli Inglise meremees, päritoltult Süüria juut. Nii *ska*, *rocksteady* kui *reggae* muusikaga flirtinud laulja segas oma ellu ja loo-mingusse veel paraja annuse spiritualismi ja nõiduslikkust. Koos ansambliga Wailers põlistas Marley *reggae* kui muusikastiili, salvestades ja tuuritades üle maailma. Sarnaselt paljude teiste sisserändaja-tega Jamaikalt asus ka Marley elama Londonisse. Samas ei unustanud ta kunagi oma Jamaika juuri.

Reggae mõjutas tugevalt 70-ndate ning 80-ndate Briti poptähti ning popmuusikat üldiselt. Mitmed tuntud artistid olid *reggae*'st inspireeritud, näiteks Eric Claptoni kaver Bob Marley laulust "I Shot The Sheriff" või The Police'i hitt "Roxanne".

Reggae muusika on väga levinud üle kogu maailma ja arenenud edasi uuteks vormideks. Näiteks *reggae*, *dub* ja *dancehall* on suuresti elektroonilist muusikat mõjutanud. See pani aluse uutele muusi-kažanritele nagu *drum & bass*, *jungle* ja *trip-hop*.

Reggae mõju USA räppmuusika kujunemisele oli suur. 1950-ndatel ja 1960-ndatel saabus USA-sse sadu tuhandeid Jamaika rändajaid, kellest paljud asusid elama New Yorki South Bronx linnaosasse. Need rändajad käisid regulaarselt endisel kodusaarel ega kaotanud ühendust seal toimuvate kul-tuuriliste arengutega. Järgnevatel aastakümnetel said kuulsaks paljud Jamaika taustaga Ameerika räpparid, näiteks Notorious B.I.G., Busta Rhymes või Heavy D. Ka Ameerika Ühendriikide punkbändid said *ska*'st inspiratsiooni, ühendades need kaks žanrit uueks stiiliks, mida tuntakse *ska punk* nime all. Üheksakümnendate aastate keskel kasvas *ska punk*'i populaarsus tohutult – suurt edu nautisid bändid nagu näiteks No Doubt, Sublime ja Reel Big Fish.

Eestile tegelikult mitteomast kariibimaist muusikat on siinmail viljeletud nii möödaminnes kui ka täie teadlikkusega. Tugevat *reggae* maitset on tunda Apelsini "Sügistuultes" ning Gunnar Grapsi ja Mag-netic Bandi palas "Roosid papale". Uuemat ajal on Eesti tekkinud mitmeid reggae ansambleid – Rasta Orchestra, Maikameikers, Bombillaz ning Uus Energia. *Reggae*'st on saanud inspiratsiooni ka eesti *hip-hop* artistid nagu Maxtract ja J.O.C.



Sellised ise välja mõeldud ja ehitatud ning reggae muusikale iseloomulikud [helisüsteemid](#) said alguse 1950. aastate Jamaikalt. Tänapäeval on sellest kujunenud omaette kultuuri- ja tootmisharu.

Flickr user "naturalbornstupid", CC BY-SA 2.0
<creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>, via
Wikimedia Commons



USA superstaari Gwen Stefani ansambel "[No Doubt](#)" kombineeris oma muusikas *ska*, *pungi*, rokkmuusika ja *reggae*.

By BrianTheMute – Own work, CC BY-SA 3.0, commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6682847

Olulised tegijad

• Millie Small (1947–2020)

Millie Small oli Jamaika esimene rahvusvaheline täht ning läbi aegade üks edukamaid Jamaika naismuusikuid. Teda märgati juba teismeliseks, kui ta võitis kohalikke talendikonkursse. Pärast seda, kui ta kolis Jamaika pealinna, järgnesid koheselt ka tema esimesed kohalikud hitid. Tõelise edu saavutas Small aga tänu Briti produtsent Chris Blackwellile, kes tõi ta Inglismaale. Ta vapustas muusikamaailma 1964. aastal, kui tema väga meeldejääv singel "My Boy Lollipop" jõudis nii USA kui ka UK edetabelis teisele kohale ja sellest sai hiljem üks kõigi aegade enimmüüdud *ska*-hitte.



[Millie Small](#)

Harry Pot, CC BY-SA 3.0 NL <creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/nl/deed.en>, via Wikimedia Commons

• Jackie Mittoo (1948–1990)

Sisuliselt kõik teavad loomulikult Bob Marley't, ülemaailmset *reggae* superstaari. Vähem on teada klahvpillivirtuoosist Jackie Mittoost, kes samuti kuulus *reggae* tõeliste legendide hulka. Ta oli The Skatalites'i asutajaliige ja erakordselt viljakas laulukirjutaja. Kindlasti oli ta üks mõjukamaid noorte esinejate juhendajaid, töötades oma kuulsas Studio One muusikalise juhina. Mittoo, nagu paljud teisedki *reggae*-kunstnikud, kolisid Jamaikalt Torontosse 1968. aastal. Ta naasis aga regulaarselt Jamaikale ja tegi tihedat koostööd Studio One'iga. Torontos avaldas ta legendaarse *reggae*-albumi "Reggae Magic" ja rahvusvahelise hiti "Wishbone".

Muusikanäited

Bob Marley – Get Up, Stand Up – youtu.be/RhJOq7X3DLM

Millie Small – My Boy Lollipop – youtube.com/watch?v=HiuPND4W6KM

Skatalites – Dynamite – youtu.be/xeJHGlCaFwQ

Uus Energia ft J.O.C. – Mina, kes ma sündisin tähtedest – youtu.be/7U-CYdN12Bw

POPMUUSIKA

Popmuusika alla mahub väga lai hulk muusikastiile. Popmuusika on nii rokkmuusika kui ka rütmibluusi kommertslik ja kergem variant, mida esitavad väljapeetud meeslauljad ja vastupandamatud tütarlastebändid muutsid seksikuse müügiartikliks. Sisserändajate poolt Ameerikas käima lükatud popmuusikaäri on tänaseks kõige suurema haardega kultuuritööstusharu maailmas – *"There is no business like showbusiness!"*

USA-sse saabunud esimese põlvkonna sisserändajatele jäid sageli madalamapalgalised tööotsad. Üks valdkond, kus uutel tulijatel oli võimalik lihtsalt tänu oma talendile edukaks saada, oli *showbusiness*. Ameerika muusika kõige domineerivamat vormi, popmuusikat arendasid New Yorgi juudid. Nende kõla nimetati Tin Pan Alley'ks, mürarikka New Yorgi piirkonna järgi, kus lauljad ja laulukirjutajad oma muusikaäri ajasid.

See Manhattani kaguosa kinkis maailmale mitu põlvkonda säravaid juudi laulukirjutajaid. Irving Berlin, George Gershwin, Sophie Tucker, Al Jolson ja teised, kes olid kõik Ida-Euroopa juutidest sisserändajate järeltulijad. Alahinnata ei saa ka Itaalia rändajate panust popmuusika arengusse. Nemad andsid oma lastele edasi rahvuslikke traditsioone, loomulikku vokaaltehnikat ja suurepärase emotsionaalset väljendusvõimet, mida kasutasid perfektelt sellised artistid nagu Frank Sinatra, Dean Martin ja Tony Bennet.



[Tin Pan Alley](#), 1910.

Vastuseks 1950-ndatel populaarseks tõusnud impulsiivsele rokkmuusikale, tootsid professionaalsed pop-produtsendid eelkõige teismelistele suunatud hittlaule. Viiekümnendate aastate võluvad ja väljapeetud meeslauljad ja kuuekümnendatel loodud tütarlastebändid olid mõeldud väljendama vastupandamatut seksikust, mis omakorda tõi plaadifirmadele suuri kasumeid. Selle ajastu kuulsaim produtsent oli kahtlemata Ukraina sisserändajate poeg Phil Spector, kes aitas paljudel tüdrukutebändidel ja kuldajastu *rock*'i ansamblitel kuulsust saavutada.

60-ndatel, kui kaasaskantavat raadiod masstoodanguks said, võtsid teismelised oma lemmikmuusika kaasa kuhu iganes. Popmuusika reisis üle terve Ameerika ja kogus mõjutusi nii California randadelt kui ka Atlandi ookeani tagusest biitlomaaniast. Selle kõige kaudu kujunes pop-žanr millekski, mille mõju ületas tunduvalt Ameerika piire. 1970. aastatel domineeris popmuusikas *pop rock* – see oli, Elton Johni, Queeni ja The Jackson 5 ajastu algus. Digitaalsalvestus muutus 80-ndatel aina paremaks ja kättesaadavamaks ning lasi niigi populaarsel muusikal veelgi levida.

Popmuusika on kujunenud tinglikult erinevate žanrite ja helide elektriliseks sulatusahjuks. Popmuusikat domineerib maailma kontekstis peamiselt Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia muusikatööstus, aga paljudel riikidel on oma popmuusika vormid. Nii tehakse rahvusvahelistest hittidest omakeelseid versioone ning lisatakse sinna kohalikke eripärasid. Ladina pop muutus esialgu tunnuks 1950-ndatel *rock'n'roll*'i viljelenud Ritchie Valensi edu najal. 1970-ndatel ja 1980-ndatel laienes ladina pop veelgi, näiteks tänu ansamblile Los Lobos. Uuemal ajal lisandusid Ricky Martin, Shakira jt. Muusikatööstus õitseb ka läände mittekuuluvates riikides, näiteks Jaapanis. Koreas on K-Popi mõjul tekkinud palju tänaseks juba rahvusvahelise haardega poiste- ja tüdrukutebände.



Phil Spector sõlmis aastal 1961 lepingu tüdrukute grupiga [The Crystals](#). See tegi temast miljonäri juba 21 aastasel.



Raketimees [Reggie Dwight](#) – läbi aegade edukaima singli "Candle in the Wind" autor sai oma artistinimele inspiratsiooni bändikaaslaste Elton Deani ja Long John Baldry nimedest.



Sellised kohvergrammofonid olid 1920- ja 1930. aastate Eestis väga populaarsed. Nendel mängitavad, 78 korda minutis pöörlevad plaadid tegid kuulsaks terve plejaadi Eesti lauljaid – Artur Rinne, Ants Eskola, Karl Ots, Aleksander Arder jt.

Eesti popmuusika alguseks võib pidada 1930-ndaid. Siis kirjutasid oma esimesed menukad lööklaulud Boris Kõrver ja Raimond Valgre. Siis said kuulsaks esimesed 78-kordsete heliplaatide* staarid – Artur Rinne, John Pori orkester, Ants Eskola jt.

Peale sõda, 1950-ndatel ja veel enam 1960-ndatel hakkas ka originaalne eesti popmuusika rohkem levima. Oluline osa oli juba varem peamiselt estraadimuusika alal silma paistnud heliloojatel – Uno Naissoo, Arne Oit, Valter Ojakäär ning lauljatel – Georg Ots, Artur Rinne, Heli Lääts. 1960-ndatel aastatel oli Eestis biidi ja varase *rock*'i laine. 1970-ndatel andsid popmuusikasse olulise panuse progressiivset rokki või *folk rock*'i viljelenud ansamblid. 1980-ndail tuuritasid mööda suurt NSV Liitu kümned muusikakollektiivid, kes tegutsesid ENSV Riikliku Filharmoonia palgaliste artistidena.

Popmuusikal oli rahva jaoks oluline osa Eesti taasiseseisvumise juures (näiteks Alo Mattiiseni "Viis isamaalist laulu" jt). Võib isegi ütelda, et meie popmuusikud töid Eestile ilma vägivallata tagasi iseseisvuse.

Uuemas Eesti popmuusikas kasutatakse mitmete edukate ansamblite poolt oma loomingus Eesti pärimusmuusikat (Metsatöll, Curly Strings, Trad Attack! jt). Popmuusika pilt on päris kirev ning mõjutatud paljudest žanritest (Mr. Lawrence, Smilers, Ewert and the Two Dragons, NÕEP, Karl-Erik Taukar jt). Uusi talente avastatakse igal aastal Tallinn Music Weekil, juba tuntud tegijad astuvad üles kas Intsikurmus, Käsmus või mõnel muul festivalil)

* 78-kordsed plaadid – vedruga üles keeratavate mehaaniliste grammofonide plaadid, mis pöörlesid 78 tiiru minutis. Sellised grammofonid olid esimese Eesti vabariigi ajal väga levinud.



Eesti ansambel [Trad Attack](#) on suurepärase näide pärimusmuusika kasutamisest popmuusikas. Või siis vastupidi...

Foto: Renee Altrov

Anniadamson – Üleslaadija oma töö, CC BY-SA 4.0, commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=83982458

Olulised tegijad

- **Sophie Tucker (1886–1966)**

Tucker oli 20. sajandi esimesel poolel üks populaarsemaid meelelahutajaid Ameerikas. Sophie sündis Ukrainas juudi perekonnas. Perekond otsustas kodumaalt emigreeruda ja kolis Bostonisse, kui Sophie oli väga noor. Temast sai *vau-deville*'i muusikasaalide ja hiljem ka filmistaar, kes esines nii jidiši kui inglise keeles läbi oma karjääri, mis kestis üle viiekümne aasta.



[Sophie Tucker](#)

- **Frank Sinatra (1915–1998)**

20. sajandi parimaks USA poplauljaks tituleeritud Frank "The Voice" Sinatra sai legendiks juba eluajal. Itaalia sisserändajate peres sündinud ning nooruses pigem seaduserikkumistega silma paistnud Frankist sai USA esimene teismeliste iidol selle sõna otseses tähenduses. Franki haruldane oskus läbi muusika lugusid jutustada tegi ta suureks lemmikuks üle maailma. Üle 150 miljoni müüdud plaadi, hulganisti auhindu, edukas näitlejakarjäär – võrdlust sellise artistiga kannatavad välja vaid Elvis, The Beatles, Michael Jackson ja veel mõned kõige kõrgema kaliibriga tähed.



[Frank Sinatra](#)

Muusikanäited

Frank Sinatra – Strangers In The Night – youtube.com/watch?v=ZwAERaRUspO

Nat King Cole – Unforgettable – youtube.com/watch?v=JFyuOEovTOE

Georg Ots – Saaremaa valss – youtube.com/watch?v=XmSCJBTvXZU

Heli Lääts – Oma laulu ei leia ma üles – youtube.com/watch?v=A-axMlv05XA

Foto allikad: Vikipeedia